

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

УДК 327.323

JEL Classification: K10

DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.30.2024.313033>**Кваша С. М.**

доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії аграрних наук України,
проректор з науково-педагогічної роботи та розвитку
ORCID ID: 0000-0001-7448-0543

Павленко О. М.

кандидат економічних наук,
докторант кафедри глобальної економіки
ORCID ID: 0009-0009-9735-2478

Вакуленко В. Л.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
імені професора Й. С. Завадського
(відповідальний автор)
ORCID ID: 0000-0001-7019-1832

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Kvasha Serhii, Pavlenko Oleksiy, Vakulenko Vitalii

National University of Life and Environmental Sciences

**НОВІ ВИКЛИКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ****NEW CHALLENGES OF REGULATORY AND LEGAL SUPPORT
OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN UNION**

Співпраця України та ЄС еволюціонує протягом останніх років, адже Україна робить активні кроки для того, аби отримати статус повноправного члена Європейського Союзу. Для цього державі необхідно здійснити чимало змін та створити усі умови для найшвидшого вступу до Європейського Союзу. Тому важливу роль у даному питанні відіграє створення належного нормативно-правового забезпечення вступу України до Європейського Союзу. Стаття присвячена аналізу сучасного стану та нових викликів нормативно-правового забезпечення вступу України до ЄС, що на сьогодні є актуальним питанням у наукових колах. Стаття заснована на проведенні аналізу актуальних досліджень, присвячених даному питанню, а також положень окремих нормативно-правових актів, які стосуються європейської інтеграції України. Спершу проведено аналіз нормативно-правових актів, які можна вважати елементом нормативно-правового забезпечення і які регулюють вступ України до Європейського Союзу та загалом співпрацю України та ЄС. Приділено окрему увагу деяким нормативно-правовим актам, які відіграють основну роль у забезпеченні вступу України до ЄС. Проаналізовано положення Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої. Зазначено, що на сьогодні відсутня стратегія, яка б визначала основні дії України для вступу до ЄС, що стає загрозою для його належного нормативно-правового забезпечення. Наведено основні виклики нормативно-правового забезпечення вступу України до ЄС. Особливу роль у контексті сучасних викликів відіграє необхідність остаточної адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та норм європейського права. Отримані результати засвідчують необхідність вдосконалення нормативно-правового забезпечення вступу України до ЄС.

Ключові слова: європейська інтеграція, вступ України до ЄС, нормативно-правове забезпечення, законодавство, реформи.

Cooperation between Ukraine and the EU, which is the main priority of Ukraine's foreign policy, has been evolving in recent years, as Ukraine takes active steps to become a full member of the European Union. To do this, the country needs to implement many changes and create all the conditions for the fastest possible accession to the European Union. Therefore, an important role in this matter is played by the creation of an appropriate legal framework for Ukraine's accession to the European Union. The article analyses the current status and new challenges of the legal framework for Ukraine's accession to the EU, which is currently a topical issue in academic circles. The article is based on an analysis of current research on this issue, as well as provisions of certain legal acts relating to Ukraine's European integration. First, the author analyses the legal acts which can be considered as an element of regulatory and legal support and which regulate Ukraine's accession to the European Union and cooperation between Ukraine and the EU in general. Special attention is paid to some of the legal

acts that play a key role in ensuring Ukraine's accession to the EU. The author analyses the provisions of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other. It is noted that today there is no strategy that would define the main actions of Ukraine to join the EU, which poses a threat to its proper regulatory and legal support. The main challenges of regulatory and legal support for Ukraine's accession to the EU are outlined. In the context of current challenges, a special role is played by the need for final adaptation of Ukrainian legislation to the legislation of the European Union and the rules of European law. The results obtained demonstrate the need to improve the legal framework for Ukraine's accession to the EU. This study is of great scientific importance in terms of identifying the main new challenges of the legal framework for Ukraine's accession to the EU and justifying the need for their improvement.

Keywords: European integration, Ukraine's accession to the EU, regulatory and legal support, legislation, reforms.

Постановка проблеми. Важливим напрямом зовнішньої політики України на сучасному етапі є співпраця з Європейським Союзом, яка стала більш активною після подій Революції гідності 2014 року. Відтоді Україна активізувала процеси європейської інтеграції, маючи намір стати повноправним членом Європейського Союзу, що має чимало переваг для нашої держави. З-поміж них сьогодні найбільш важливими є економічні та безпекові, адже це дозволить покращити стан зовнішньої торгівлі з країнами ЄС, а також створить кращі умови для перемоги у повномасштабній війні та уникнення повторної її ескалації. Історія співпраці України та Європейського Союзу розпочалася ще з часів проголошення незалежності, однак саме з 2014 року почали прийматись найбільш дієві рішення, що мають забезпечити вступ України до Європейського Союзу. Сьогодні Україна здійснює низку заходів для того, аби забезпечити не лише статус кандидата, але й повноправного члена ЄС, зокрема – у контексті нормативно-правового забезпечення вступу. Для повноцінного забезпечення вступу до ЄС Україна поступово змінює законодавство, проводить чимало реформ, зокрема – антикорупційну, земельну, судову та інші, які фактично є необхідною умовою для вступу до ЄС. Проте, нормативно-правове забезпечення вступу постійно вдосконалюється, висуваються нові вимоги, які створюють, у свою чергу, нові виклики для України. З огляду на це, виникає потреба у подальшому вдосконаленні законодавства, прийнятті нових нормативно-правових актів тощо, що зумовлює актуальність проведення дослідження у контексті сучасного стану нормативно-правового забезпечення вступу України до Європейського Союзу та викликів, які виникають за сучасних умов, у тому числі і умов повномасштабної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання нормативно-правового забезпечення вступу України до ЄС зверталось чимало українських науковців. Так, О.М. Дорогих у своїй роботі проаналізувала основні правові засади європейської інтеграції України, дослідивши як особливості права ЄС, так і сучасний стан інтеграційних процесів в Україні [1]. О.Ф. Мельничук та І.М. Мельниченко дослідили конституційно-правове забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу у контексті його становлення та розвитку на сучасному етапі [2]. Л.А. Корунчак у своєму дослідженні розглядає питання адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу [3]. Також Н. Мозоль у своїй статті розглядає правове забезпечення євроінтеграційних процесів України [4]. Наявність великої кількості досліджень, присвячених даному питанню, свідчить про його актуальність у наукових колах. Втім, поява нових викликів нор-

мативно-правового забезпечення вступу України до Європейського Союзу зумовлює необхідність проведення сучасного дослідження.

Мета статті полягає у проведенні комплексного дослідження сучасного стану та нових викликів нормативно-правового забезпечення вступу України до ЄС.

Виклад основного матеріалу. Вступ України до ЄС є одним із пріоритетів зовнішньої політики держави, що закріплено на законодавчому рівні. Так, у 2019 році було внесено поправки до Конституції України, згідно з якими було закріплено курс на повноправне членство в Європейському Союзі та НАТО. Це означає те, що Україна конституційно закріпила необхідність належного нормативно-правового забезпечення вступу до ЄС, що є однією з його основних умов [5].

Складовою правового забезпечення вступу України до ЄС можна вважати наступні нормативно-правові акти:

- Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною (на сьогодні втратила чинність);
- Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС;
- Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз;
- Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України»;
- Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» (втрачив чинність);
- Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу».

У цих нормативно-правових актах зазначаються як основні правові умови вступу України до Європейського Союзу, стратегічна мета вступу та заходи, які варто здійснити для цього, так і вимоги до адаптації законодавства України до законодавства ЄС, відповідно до чого Україна має провести деякі правові зміни, вдосконаливши законодавче забезпечення вступу до Європейського Союзу та подальшого набуття статусу члена Європейського Союзу.

Підкреслимо, що нормативно-правове забезпечення вступу України до Європейського Союзу почало розроблятися ще від моменту налагодження співпраці України та ЄС – проголошення незалежності у 1991 році. З того часу Україна та ЄС почали укладати перші угоди, які в подальшому мали забезпечити поступовий вступ України до Європейського Союзу за умов виконання окремих положень угод, які мали цьому сприяти. Так, у 1998 році було укладено Угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною, яка на сьогодні втратила чинність – після укладення Угоди про асоціацію [6].

Також у 2001 році було затверджено Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу», у якому зазначалось у якості першого напрямку інтеграційного процесу – «Адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини». Відповідно до цього, важливо було реформувати правову систему України та привести вітчизняне законодавство у таких сферах, як приватне, митне, трудове, фінансове та інші законодавства, до європейських стандартів. На сьогодні цей Указ також втратив свою чинність, що може свідчити про виконання його положень, а також про необхідність змін у нормативно-правовому забезпеченні вступу до ЄС у зв'язку з деякими змінами у відносинах з Європейським Союзом безпосередньо [7].

Крім того, у 2008 році було укладено Угоду між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз, яка мала забезпечити розвиток дружніх відносин між державами. Хоч угода і досі є чинною, її положення доповнені Угодою про безвізовий режим для України, яку підписав Європейський Союз на початку 2018 року, що свідчить про те, що для пересування Українців до ЄС вже не потрібно оформлювати візові документи. Це також вносить зміни у нормативно-правове забезпечення вступу України до Європейського Союзу [8].

Важливу роль з точки зору правового забезпечення вступу України до ЄС відіграє Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка була укладена у 2014 році. Початок роботи над укладенням цієї угоди припадає на 2012 рік, проте підписано її було у 2014 році. Офіційною назвою даної угоди є «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». Перш за все, у даній угоді закріплені цілі асоціації між Україною та ЄС. Основними цілями асоціації є наступні: сприяння поступового зближення України та ЄС у процесі закріплення спільних цінностей, поглиблення зв'язку України з політикою ЄС; посилення політичного діалогу; сприяння збереження та зміцнення миру відповідно до загальносвітових та загальноєвропейських; посилення та поглиблення економічних і торгівельних відносин; посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки людини; створення умов для належної та ефективної співпраці у інших сферах. Угода передбачає зміцнення співпраці України та Європейського Союзу у багатьох сферах, метою чого є вдосконалення якості життя населення, політики України та її правової системи, що, у свою чергу, є умовою її подальшого вступу. З правової точки зору Угода про асоціацію визначає організаційні аспекти вступу України до ЄС, зміни, які варто здійснити, необхідність реформування різних сфер життя в Україні, а також адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу [9].

Окрім цього, сьогодні в Україні немає чітко розробленої стратегії вступу до Європейського Союзу. Раніше цю роль відіграла Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Указом Президента України у 1998 році. Стратегія інтеграції України до ЄС визначала основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади щодо створення передумов набуття Україною повноправного членства в Євро-

пейському Союзі та входження України до європейського політичного, інформаційного, економічного та правового простору. Частково роль стратегії вступу відіграє Угода про асоціацію, яка визначила основні напрями співпраці України та Європейського Союзу, згідно з якою Україна отримала статус асоційованого члена, проте не стала повноправним членом Європейського Союзу. Відсутність чітко визначеної стратегії як складової нормативно-правового забезпечення вступу до ЄС може створити деякі проблеми для України, зокрема – у контексті визначення пріоритетних змін у нормативно-правовому забезпеченні вступу до Європейського Союзу.

Розглядаючи шлях України до вступу до ЄС, варто зазначити основні виклики, з якими зіткнулась Україна у контексті нормативно-правового забезпечення вступу:

- Необхідність законодавчого регулювання євроінтеграційної стратегії України, зокрема – закріплення у законодавстві положень основних угод, укладених з Європейським Союзом;

- Необхідність внесення змін у законодавстві відповідно до європейських стандартів та права Європейського Союзу;

- Реформування правового регулювання різних сфер діяльності, а також загалом їх функціонування, наприклад – судової системи, яка до судової реформи не відповідає європейським стандартам.

З 1999 року Україна поступово адаптує законодавство відповідно до норм Європейського Союзу завдяки наступним нормативно-правовим актам:

- постанова Кабінету Міністрів України «Про концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 16 серпня 1999 року № 1496;

- закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», ухвалений у 2004 році.

Крім того, важливу роль у забезпеченні правової інтеграції України, як вже зазначалось, відіграла Угода про асоціацію, відповідно до якої було розроблено План заходів із виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Щорічно на Євроінтеграційному порталі публікуються досягнення України відповідно до положень цієї Угоди та Плану, у тому числі і у контексті нормативно-правового забезпечення вступу [9].

Одним із основних нових викликів нормативно-правового забезпечення вступу України до ЄС можна вважати саме адаптацію національного законодавства згідно з умовами вступу до Європейського Союзу, а також новими досягненнями України у цій сфері. Так, у 2023 році для відкриття переговорів про вступ, які розпочалися наприкінці 2023 року, Україна отримала рекомендації щодо подальшого реформування законодавства: сфери правосуддя, сфери медіа, сфери захисту національних меншин. Поступово ці рекомендації почали виконуватись, що дозволило розпочати переговори. Проте Україні і досі необхідно належним чином адаптувати національне законодавство до усього чинного законодавства Європейського Союзу. Це вимагає ухвалення ще більшої кількості нормативно-правових актів, робота над якими може бути тривалою, що стане

причиною уповільнення вступу України до ЄС. Фактично, основний «новий» виклик, який був актуальним ще у попередні роки, є адаптація законодавства. Реформування та затвердження важливих нормативно-правових актів стає основною умовою вступу України до ЄС, що вимагає зміни у нормативно-правовому забезпеченні вступу. В умовах воєнного стану для відновлення та вдосконалення стану розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору економіки України важливо надалі здійснювати дипломатичні, економічні та політичні заходи, які позитивно вплинуть на стан розвитку аграрного виробництва в Україні [11].

Висновки. Отже, Україна досі перебуває на шляху до вступу до Європейського Союзу, у зв'язку з чим

постійно вдосконалюється нормативно-правове забезпечення вступу. Було укладено низку угод, затверджено укази та положення, які визначають основні аспекти підготовки до вступу до ЄС для України, у тому числі і з правової точки зору. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення вступу України до ЄС характеризується існуванням викликів, які переважним чином все ще пов'язані з необхідністю адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що фактично триває вже 25 років. Тому саме адаптація законодавства України до законодавства ЄС є основним новим викликом, з яким стикається сучасне нормативно-правове забезпечення вступу України до Європейського Союзу.

Література:

1. Дорогих О.М. Правові засади європейської інтеграції України. 2020. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Tezy_Bolgaria_03.20/Tezy_Bolgaria_03.20_10.pdf
2. Мельничук О.Ф. Конституційно-правове забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу: становлення та розвиток. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. № 67. С. 49–53.
3. Корунчак Л.А. Євроінтеграція: питання адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. С. 14–19.
4. Мозоль Н. Правове забезпечення євроінтеграційних процесів України. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 9. С. 170–174.
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
7. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text
8. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text>
9. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_850#Text
10. 10. Правова євроінтеграція: як українське законодавство адаптується до європейського. URL: <https://forbes.ua/money/pravova-evrointegratsiya-yak-vidbuvaetsya-adaptatsiya-ukrainskogo-zakonodavstva-do-evropeyskogo-15012024-18295>
11. Кваша С.М., Павленко О.М., Вакулєнко В.Л. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору економіки України в умовах воєнного стану. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2024. № 2 (74). С. 40–45.

References:

1. Dorohikh O. M. (2020) Pravovi zasady yevropeiskoi intehratsii Ukrainy. [Legal basis of Ukraines European integration]. Available at: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Tezy_Bolgaria_03.20/Tezy_Bolgaria_03.20_10.pdf
2. Melnychuk O. F. (2021) Konstytutsiino-pravove zabezpechennia intehratsii Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu: stanovlennia ta rozvytok [Constitutional and Legal Support for Ukraines Integration into the European Union: Formation and Development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, no. 67, pp. 49–53.
3. Korunchak L. A. (2022) Yevrointehratsiia: pytannia adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do pravovoi systemy yevropeiskoho Soiuzu [European integration: issues of adaptation of Ukrainian legislation to the legal system of the European Union]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys – South Ukrainian Law Journal*, no. 4, pp. 14–19.
4. Mozol N. (2019) Pravove zabezpechennia yevrointehratsiinykh protsesiv Ukrainy [Legal support of Ukraines European integration processes]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, business and law*, no. 9, pp. 170–174.
5. Verkhovna Rada Ukrainy (1996) Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>
6. Verkhovna Rada Ukrainy (2014) Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhniemy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
7. Verkhovna Rada Ukrainy (1994) Uhoda pro partnerstvo i spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu i Yevropeiskym Spivtovarystvamy ta yikh derzhavamy-chlenamy [Agreement on Partnership and Cooperation between Ukraine and the European Communities and their Member States]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text
8. Verkhovna Rada Ukrainy (2001) Ukaz Prezidenta Ukrainy «Pro zatverdzhennia Stratehii intehratsii Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu» [Presidential Decree 'On Approval of the Strategy of Ukraines Integration into the European Union]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text>
9. Verkhovna Rada Ukrainy (2008) Uhoda mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Spivtovarystvom pro sproshchennia oformlennia viz [Agreement between Ukraine and the European Community on the facilitation of visa applications]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_850#Text

10. Forbes (2023) Pravova yevointehratsiia: yak ukrainske zakonodavstvo adaptuietsia do yevropeiskoho [Legal European integration: how Ukrainian legislation is adapting to European law]. Available at: <https://forbes.ua/money/pravova-evrointegratsiya-yak-vidbuvaetsya-adaptatsiya-ukrainskogo-zakonodavstva-do-evropeyskogo-15012024-18295>

11. Kvasha S. M. (2024) Rozvitok zovnishnyoekonomichnoi diyalnosti agrarnogo sektoru ekonomiki Ukraini v umovah voennogo stanu. [Development of foreign economic activity of the agrarian sector of the Ukrainian economy under martial law]. *Naukovi pratsi Mizhregionalnoi Akademii upravlinnya personalom. Ekonomichni nauki – Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Economic sciences*, no. 2 (74), pp. 40–45.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2024

Стаття опублікована 09.10.2024